

Orimattilan Kotisgutumusgo

Tehtäviä koululaisille VASTAUKSET

1. PÄÄRAKENNUS

Päärakennus on 1800-luvun alun vauras talonpoikaistalo. Rakennuksessa on eteinen, tupa, isännänkamari, sali sekä kamari.

• Mitä kaikkea tuvassa tehtiin?

Tupa oli monitoimitila, jossa valmistettiin ruokaa suuressa uunissa (joka samalla lämmitti tilan), ruokailtiin yhdessä pitkän pöydän ääressä, nukuttiin ja tehtiin puhdetöitä. Tupa oli jaettu naisten ja miesten puoleen ja tuvassa voikin nähdä oikeassa reunassa naisten töihin liittyviä esineitä, kuten rukin ja vauvan kehdon ja vasemmalla puolella miesten käyttämiä esineitä, kuten kessuleikkurin ja köysikelan. Pienessä tuvassa saattoi asua suurinkin perhe. Kesäisin osa talon väestä siirtyi yöpymään aittarakennuksiin, jolloin tupaan saatiin enemmän tilaa.

• Vertaile isännänkamarissa olevaa puhelinta omaan/perheesi puhelimeen. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä löydät?

Isännänkamarin puhelin on kuulunut Orimattilan ensimmäiselle kunnanlääkärille. Puhelin on kiinteä lankapuhelin eikä siinä ole numeronäppäimiä. Muotoilultaan se on kaksiosainen: luuri ja puhelimen runko. Puhelimen oikeassa reunassa olevaa kampea pyörittämällä on otettu yhteys keskukseen, joka on yhdistänyt puhelun haluttuun taloon. Yhtäläisyytenä nykypuhelimiin on mahdollisuus soittaa paikasta A paikkaan B.

• Mihin kamarissa olevaa kapiroarkkia käytettiin?

Kapiroarkussa säilytettiin kapiroita, eli erilaisia kankaita ja käsitöitä, jotka talon emäntä oli valmistanut ja saanut mukaansa muuttaessaan lapsuudenkodistaan pois aviomiehensä taloon. Kapiot olivat talon emännän ylpeyden aihe ja arkun kantta pidettiin yleensä auki, jotta vieraat saattoivat ihastella niitä. Siksi myös arkun kannen sisäpuoli koristeltiin näyttävästi, yleensä kukka- ja kasviornamentein sekä nimikirjaimin.

2. VESIMYLLY

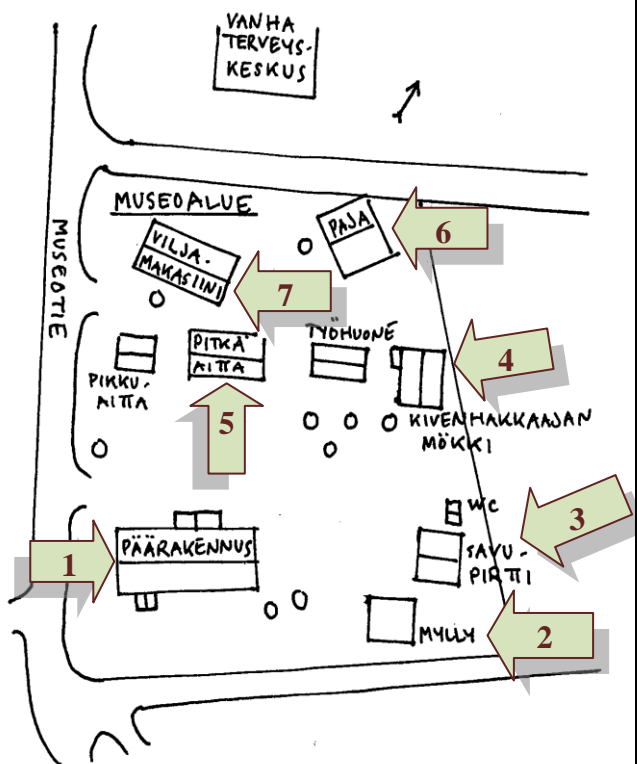
• Mitä myllyillä tehtiin?

Museoalueella oleva mylly on vesimylly, jota käytettiin viljanjyvien jauhamiseksi jauhoiksi. Vesivoima pyöritti vesipyörää (rakennuksen ulkopuolella), joka sai suuret jauhinkivet pyörimään ja jauhamaan laakeiden kivien välissä jyvät jauhoiksi. Orimattilassa oli erityisen paljon vesimyllyjä, koska paikkakunnalla on paljon jokia. Suuriin myllyihin saatettiin palkata mylläri töihin, siten että myllyn osakkaat (tilalliset) jakoivat kustannukset. (Huom. esite myllyssä!)

3. SAVUPIRTTI

• Mistä savupirtin nimi tulee?

Savupirtiksi kutsutaan rakennusta, jossa on sisäänlämpiävä uuni, eli uunissa ei ole lainkaan hormia eikä savupiippua. Uunista tullut savu on levinnyt rakennuksen sisälle, mistä se on poistunut oven ja seinässä olevien aukkojen kautta (räppänä, lakehinen). Savun takia pirtin seinät ovat mustuneet. Savupirtissä elo oli hyvin epäterveellistä, koska savua joutui välttämättä myös hengitysilmaan. Museossa oleva savupirtti on myöhemmin muutettu uloslämpiväksi, eli siinä on hormi ja savupiippu.

4. KIVENHAKKAAJAN MÖKKI

- Mitä kivenhakkaajat tekivät?

Kivenhakkaajat olivat yleinen ammattikunta aina 1800 -luvun loppuun saakka. Tunnetuin kivenhakkuun muoto oli myllynkivien valmistaminen (ks. vesimylly). Kivenhakkaajan oli osattava valita riittävän tasalaatuinen kiviaines myllynkivien valmistamiseen, sitten poran ja lekan avulla muokata siitä oikean muotoinen ja viimeiseksi tehdä kiven silmä (reikä).

- Miten kivenhakkaajan mökin sisustus eroaa päärakennuksesta? Miksi?

Kivenhakkaajan mökin sisustus on vaatimattomampi, koska kivenhakkaajat eivät ansainneet yhtä hyvin kuin talolliset. Siksi kivenhakkaajalla oli varaa vain pieneen taloon ja muutamiin huonekaluihin. Kivenhakkaajan mökissä ei ole ”ylellisyystavaroita”, kuten puhelinta, tauluja seinillä, hienoja tapetteja tai kahviastioita, mitkä taas löytyvät päärakennuksesta.

5. PITKÄ AITTA

- Mitä erilaisia naisten töihin liittyviä työvälineitä löydät työaitasta?

Naisten työaitassa on mm. pellavan käsittelyyn käytettyjä välineitä (aitan vasen reuna: rohka, loukku, lihta, häkilä ja pellavaharja) ja villan käsittelyyn käytettyjä välineitä (aitan oikea reuna: penkki- ja käsikarstat, keritsimet). Lisäksi sieltä löytyvät rukki, rullateline, kangaspuut, nauhapirtoja sekä pyykinpesuun ja silitykseen käytettyä esineistöä.

- Kurkista maito- ja olutaittaan. Mitä kaikkea maidosta voitiin valmistaa?

Maidosta valmistettiin mm. piimää, juustoa, voita ja viiliä. Maitoa juotiin harvoin sellaisenaan. Kermaa saatiin kuorimalla se maidon pinnalta tai separaattorin avulla. Juustoja valmistettiin koristeellisissa juustokehissä ja voita saatiin kirnuamalla sitä kirnussa männän avulla.

- Mitä hevosiin liittyviä tarvikkeita löydät valjasaitasta?

Hevostarvikkeita valjasaitassa ovat mm. reki, satuloita, länkiä, jalustimia, ohjakset ja ajurin piiska. Hevonen oli talon tärkein työväline ja isännän ylpeys, joten siitä ja sen varusteista pidettiin yleensä hyvää huolta.

- Miten valjasaitassa olevat vanhat polkupyörät eroavat omasta pyörästäsi?

Eroja nykypäivän polkupyöriin on sekä tekniikassa että ulkonäössä: vanhassa polkupyörässä 1800-luvulta on esimerkiksi valtavan suuri eturengas ja pieni takarengas. Pyörässä ei ole vaihteita.

6. PAJA

- Etsi pajasta alasin ja piirrä se. Mitä alasinella tehtiin?

Seppä käytti alasinia alustana, minkä päällä hän muokkasi takomalla tulikuumaa rautaa halutun muotoiseksi. Seppä noukki raudanpalan pihdeillä tulisesta ahjosta, mistä siirsi sen alasinin päälle taottavaksi ja taonnan jälkeen hän tiputti sen vesiämpäriin jäähtymään tai laittoi sen ahjoon kuumentumaan uudelleenmuokkausta varten.

7. VILJAMAKASIINI

- Mikä oli viljamakasiinin käyttötarkoitus?

Viljamakasiini oli entisajan ”pankki”, jonne säilöttiin viljaa lainaamista varten. Makasiinin piiriin kuuluvat maanomistajat pystyivät lainaamaan makasiinista viljaa tarpeen vaatiessa, esimerkiksi katovuosina. Lainat piti palauttaa makasiiniin mahdollisten korkojen kera. Orimattilan viljamakasiini on ollut seurakunnan käytössä, eli sinne on kerätty seurakunnalle maksetut viljaerät.

